

Smaatræk fra Vamdrup-Egnen i 1849.

Ved Lærer J. H. Byriel i Øster-Vamdrup.

DA det muligvis kan interessere Aarbogens Læsere at høre lidt fra Vamdrup Sogn, hvorfra de gamle historiske Minder synes at være lidt sparsomme, har jeg henvendt mig til en af Sognets ældste Mænd, nemlig Gaardejer Poul Kjærsgaard i Øster-Vamdrup,¹ og bedt ham om at fortælle en Smule fra Treaarskrigens Tid, da jeg vidste, at han havde Kendskab til et Par Smaatræk, hvori han selv har spillet en Rolle, og som han velvillig fortalte mig.

I Vinteren 1848—49 var nogle danske Soldater indkvarterede i Øster-Vamdrup, deraf ogsaa et Par i Skolen, som den Gang var en Bondegaard og Poul Kjærsgaards Barndomshjem. Skraas overfor i den Gaard, som nu ejes af Jørgen Juhl, boede Sognefogden Søren Knudsen, der for sin vakre Optræden i Krigsaarene blev Dannebrogsmænd; ved hans Gaard var Vagtstuen i et Aftægtshus, som nu forlængst er forsvundet og laa ud til Korsvejen. Beboerne, og særlig de unge, var meget fortrolige med Soldaterne, med

¹ Senere død.

hvem de ofte samledes om Aftenen, og som fra Gaarden beværteledes særdeles godt.

Da saa Foraaret kom, og tyske Tropper rykkede over Grænsen, inddroges Vagtposten, og de danske trak sig lidt længere Nord paa, hvor de havde Hovedkvarter i Lejrskov. Dog kom der af og til Smaapatrouiller til Vamdrup for at spejde, og undertiden lod ogsaa tyske Tropper sig se. Saaledes kom en Dag i Forsommeren nogle Tyskere til Øster Vamdrup i den Hensigt at tage nogle af de bedste Heste. Poul Kjærsgaard var en Formiddag gaaet hen paa Marken, den senere Skolelod, hvor der stod en meget god Hest. Da kom en Tysker ridende Nord fra forbi Dybdalgaard efter Byen til. Poul Kjærsgaard, som var bange for, at Hesten skulde blive tagen, svang sig paa den og red Øst paa med Ødisvejen. Lidt Øst for Byen mødte han en Nabo, Anders Ødis, som dengang ejede Niels Terkildsens Gaard, med to gamle Heste. Poul Kjærsgaard spurgte, hvor han havde været, og fik til Svar, at han havde sat sine unge Heste over i Ødis Bramdrup Enge, Gaaskær. Medens de talte sammen, kom Tyskeren ridende, og Poul Kjærsgaard ytrede da, at han for at frelse Hesten vilde ride fra ham. Anders Ødis mente, at dette kunde være farligt, idet Tyskeren vel saa vilde gøre Brug af sit Gevær og maaske skyde ham. Denne kom nu til og vilde have at vide, hvor Hestene skulde hen; Svaret lød: „Hjem“. Men da han i det samme vendte sig om, satte Kjærsgaard i fuld Galop tværs over Markerne ned mod Aaen, Tyskeren bag efter. Løbet gik langs med Aaen mod Vest til Broen over Vejen til Østerbygaard. Der stod nogle Koner, som raabte til Poul Kjærsgaard, at Tyskeren skød efter ham. Kjærsgaard red nu op efter

Østerbygaard til og fik mere og mere Forspring; da han kom forbi Møllehuset, hvor der dengang holdtes Kro, stod Kromanden, en Tysker ved Navn Hoffmann, udenfor, og da Soldaten naaede dertil, var Kjærsgaard af Syne. Nu vilde han have at vide af Kromanden, hvor Flygtningen var bleven af, men fik kun et tvært og utydeligt Svar, hvorfor han truede med at skyde; men Hoffmann sagde: „Skyd kun!“ Da Poul Kjærsgaard kom til Østerbygaard, stod Ejeren Wolfhagen, en Broder til den senere slesvigske Minister af samme Navn, paa Gaardspladsen. Klar paa, hvad det gjaldt, raabte han: „Rid ind i Skoven!“ hvad Kjærsgaard ogsaa gjorde. Da Tyskeren et Øjeblik efter viste sig og forlangte Oplysning, viste Wolfhagen ham i østlig Retning. Poul Kjærsgaard undslap saaledes og skjulte Hesten i et Ellekrat dybt inde i Skoven. Den skuffede Tysker, som var rasende over at gaa Glip af Fangsten, ytrede senere til andre, at han nok kunde kende Kjærsgaard og ved Lejlighed skulde faa Fingre i ham. De traf dog aldrig sammen senere; men som Vederlag tog Tyskeren en af Sognefogdens bedste Heste.

Nogle Dage efter blev en Del Bønder fra Omegnen tilsagte at give Møde paa Kolding Staldgaard for at gøre Ægttjeneste; blandt dem var ogsaa Poul Kjærsgaard med sin gode Hest. Her var der en tysk Officer, som fandt Behag i den og tog den; men det endte dog med, at Ejeren fik den med sig hjem og beholdt den.

En Gang skulde der leveres Furage og Levnedsmidler til en tysk Afdeling, som stod i Hjarup; det var den Dag, der kæmpedes ved Kolding og Ejstrup. Kjærsgaard red da til Hjarup paa den ovenomtalte

Hest for at faa Efterretning fra Kampen. Da han kom tæt til Mikkell Thomsens, nu Th. M. Thomsens Gaard, holdt han stille ved et lille Hus, hvor der boede en Mand ved Navn Jeppe Lauridsen, hvis Kone tidligere havde været Sypige og var godt kendt af Poul Kjærsgaard. Der fik han Hesten skjult i et Tørvehus og gik saa ind i Thomsens Gaard, hvor der var flere Tyskere. Disse fik fat i ham og vilde have ham til at køre med saarede; thi Folkene hos Mikkell Thomsen var løbne deres Vej, og Tyskerne kunde ingen anden faa fat i end Poul Kjærsgaard. De tog ham i Kraven og udstødte Trusler og Eder, saa han troede, at hans Liv havde Ende. Han blev ført hen til et Af-tægtshus, som laa, hvor Mejeriet nu ligger, og der maatte han holde nogle Heste, mens Tyskerne fjernede sig. I det samme kom omtalte Jeppe Lauridsens Kone til og sagde: „Løb nu, saa skal jeg holde Hestene.“ Poul Kjærsgaard løb da op paa Nabohusets Loft og skjulte sig der. Da Soldaterne noget efter kom tilbage, vilde de have at vide, hvor han var, men fik det Svar af Konen, at han var kørt for at hente saarede.

I det Hus, hvor Kjærsgaard havde skjult sig, var kun Børnene hjemme. Da deres Moder senere kom, fortalte de, at en fremmed Mand havde skjult sig paa Loftet. Hun raabte nu op, hvem det var, og da hun fik det at vide, spurgte hun, om han var sulten, hvortil han svarede nej. Senere kom hun og fortalte, at Tyskerne var borte. Han gik nu hen og hentede Hesten, men fik i det samme Øje paa nogle Tyskere et Stykke borte. Han red, saa stærkt han kunde, hjemad, og Tyskerne bag efter; men neden for Hjarup Banke kom han dem af Syne, hvorfor de red

Vest paa og nappede en god Hest hos Jeppe Hansen i Søgaard. Beboerne i Vamdrup Sogn maatte dog ud med Brød og Havre, som afleveredes hos Sognefogden og derfra førtes til Kolding.

Som ovenfor nævnt var Kjærsgaard med flere engang tilsagt at møde i Kolding til Ægtkørsel. Det var lige før Slaget ved Fredericia. De blev beordrede til Vejle og opholdt sig tæt udenfor Byen, hvor de om Natten maatte sove i eller under Vognene. Om Morgen kom Tyskerne og bød dem sort Kaffe, og desuden fik de hver et stort Stykke Kåndis. Blandt andre var ogsaa General Wrangel til Stede og talte ret venlig med dem. Da kom pludselig Meddelelsen om Tyskernes Nederlag ved Fredericia, og saa fik Ægtkørerne Lov til at køre hjem.

En anden Gang kom der fire Hannoveranere til Øster-Vamdrup og vilde have fat i Godsejer Wolfhagen paa Østerbygaard, som havde været Danskerne til Hjælp Dagen i Forvejen, og derfor skulde han tages til Fange. Om Morgen Kl. 4 kom de til Poul Kjærsgaards Hjem og bankede paa Ruden. Peter Kjærsgaard, Pouls Fader, gik ud i Døren og spurgte, hvad de vilde. De spurgte om Vej til Østerbygaard, og da han ikke vilde svare dem tilfredsstillende, truede de med at skyde, hvorfor han i Hast lukkede Døren, og de tilføjede ham da heller ingen Overlast. Nu red de tre til Østerbygaard, medens den fjerde blev holdende ved Korsvejen. Godsejeren var ikke staaet op endnu; men Pigerne havde lukket nogle Vinduer op og var i Færd med at gøre rent. Saa sprang Tyskerne ind gennem de aabne Vinduer og forlangte at se Wolfhagens Støvler for om muligt ved dem at kunne godtgøre, om Ejeren havde været sent ude.

Wolfhagen maatte da op af Sengen, og Modtagelsen, han fik, var ikke blid.

Imidlertid blev den fjerde holdende ved Korsvejen, hvor flere af Beboerne efterhaanden samledes om ham, der sad med spændt Karabin. Bønderne talte sagte med hinanden om, at det var godt, om der nu bare vilde komme en dansk Patrouille, da man virkelig kunde se fire danske Dragoner nærme sig paa Hjarup-Vejen; men Tyskeren, som holdt lige ud for Anders Lustrups Hus (nu Jens Jørgensens), kunde ikke se dem for Huset. Da nu Danskerne var komne nærmere og var et lille Stykke Nord for Huset, gik Poul Kjærsgaard ganske langsomt, for at Tyskerne ikke skulde ane Uraad, hen imod dem og fortalte dem om Dragonen, samt at denne havde en særdeles god Hest, som nok var værd at tage. Han bad dem ride to til hver Side, for at være sikker paa Fangen; men den danske Korporal afslog det, da han syntes at nære Mistillid til Poul Kjærsgaards Ord. Nu gik Kjærsgaard tilbage og gav sig til at klappe Hannoveranerens Hest. Da Tyskeren lidt efter fik Øje paa Dragonerne, gav han Ild paa den forreste, men fejlede, derpaa vendte han Hesten, red Øst paa og undslap.

Da de tre paa Østerbygaard hørte Skydning, sprang de ud af Vinduerne og red i fuld Galop Øst paa og naaede deres Kammerat. I det samme kom to Slesvig-Holstenere ud af Skoven. Hannoveranerne troede i Førstningen, at det var Fjender, men blev dog snart klar over Fejltagelsen og forenede sig med dem, hvorpaa de satte efter Dragonerne, som undslap i vestlig Retning.

Wolfhagen slap saaledes godt fra det og kom

senere ned til Øster-Vamdrup for at erfare Grunden til, at Tyskerne saa hastig forlod hans Gaard.

Fra Hovedkvarteret kom der jævnlig Stafetter til Vamdrup med Forespørgsler om Fjenden. Sognefoged Søren Knudsen stod — som saa mange andre — i Forbindelse med de danske Tropper og afgav Melding om Tyskernes Bevægelser. Skriftlige Meldinger lød da som saa: „Saa eller saa mange Gæs fløj i den eller den Retning“.

I Juli Maaned kom der saa 4 danske Dragoner af 6. Regiment til Øster-Vamdrup og forespurgte, om der var Tyskere i Nærheden. Man meddelte dem da, at der laa Fjender paa St. Staved, og at de ikke skulde ride derhen. Korporalen befalede alligevel videre Fremrykning og beordrede den ene, Niels Larsen fra Hjulby, at ride forud, skønt Konen paa Lille Staved, hvem de talte med paa Vejen, atter advarede dem. Alligevel maatte Niels Larsen af Sted. Paa St. Staved, som dengang ejedes af Søren Fuglsang, en Tysker, sad en Flok Friskaremænd i Dagligstuen, da Niels Larsen nærmede sig. Fuglsang bad dem om at skaane ham, men det vilde de ikke; de stak Bøsser ud gennem Vinduerne og skød ham gennem Brystet, saa han blev liggende paa Stedet, medens hans Hest galopperede tilbage til de andre, som vendte tilbage til Øster-Vamdrup uden at kunne medtage den dræbte. Næste Dag kom en Vogn fra Drenderup, der skulde ud til Vester-Vamdrup Mølle, med Liget til Øster-Vamdrup og holdt uden for Sognefogdens Gaard. Datteren Maren var netop i Bryggerset, da Vognen kom. Hun var ganske ung dengang og blev selvfølgelig sær til Mode ved Synet af den døde Dragon. Han blev nu baaren ind og nogle Dage efter jordet

paa Vamdrup Kirkegaard under ualmindelig stor Deltagelse. Ved Jordefærden var ogsaa en Afdeling danske Dragoner kommen til Stede. I Nabobyen Bastrup laa tyske Soldater indkvarterede; men de holdt sig rolige, saa den stemningsfulde Højtidelighed løb af i Ro.

Hos den døde Dragon fandt man et med Blod plettet Brev til hans Kæresle; dette blev sendt hende, saa Familien straks blev underrettet om hans Død. Dog var, saavidt Poul Kjærsgaard mindes, ingen af Slægtingene til Stede ved Jordefærden.

Graven findes lige indenfor Kirkegaardsporten, og der blev mange Aar efter sat en smuk Mindesten paa den. Paa dennes Forside læses:

Dragon Niels Larsen af 6. Dragonregiment, født i Hjulby ved Nyborg, faldt for Fædrelandet den 12. Juli 1849.

Paa Bagsiden staar:

Rejst af Beboere i Vamdrup Sogn 1874.

Lad mig endnu tilføje:

Sognefoged Søren Knudsen er død for mange Aar siden; hans Datter Maren blev nogle faa Aar efter Krigen Poul Kjærsgaards Hustru. Pouls Fædregaard solgtes 1856 til Skole, hvorfor han købte en nybygt Gaard lidt Øst for Byen. Der boede han, aandsfrisk og rørig af sin Alder, lige til sin Død i Efteraaret 1906. Hustruen døde 3 Aar før ham, Aaret efter at de under stor Deltagelse af Slægtinge og Venner havde holdt deres Guldbryllup.
